

Nevesta.

Črtica. Spisal A. Sever.

lapec je našgal še svečo v nerodni svetilnici in odmotal vajeti, nato pa je hitro sedel na svoj sedež. Hišna je medtem zavijala ruto gospodični okolo vratu ter mencala z nogami, dočim je Končaj nekaj godrnjal ter si vihal brke, na katerih se je že poznal srež, nato pa je zavihtel kočijaž bič, in sani so švignile izpred hiše po gladki, sneženi cesti. Srebrni žvenket kraguljčkov se je oglašal tja v debelo meglo, po kateri je polagoma naletaval mehki sneg v velikih zvezdastih kosmičih. Za sanmi se je čutil lahen piš in ozki plamen v svetilnici je migal ter plesal kakor vešča.

Antonija je bila zatopljena v misli. Več dni že ni bila mirna in težko je pričakovala večera, da bi šla z očetom v gledališče. Neki strah jo je moril in če je poskušala stoinstokrat se ga otresti, bilo je vse zaman, in ko je za trenotek začela misliti čisto vsakdanje stvari, se je ista bojazen pojavila nehote in nevede, toda hujše in hujše; in dasi jo je prej vznemirjala le nekaka negotovost, zazdevala se ji je njena slutnja čimdalje bolj utemeljena in resnična, in zato je želela videti Pavla, ki je že pred nekaj dnevi obljubil, da pride k dotični predstavi.

Tedaj, baš tisti dan, predno je odšel po svojih trgovskih poslih nekam na deželo, bila sta z ženinom sama. Pavel ji je pripovedoval o svojih opravkih, ko pa se je vzdignil, da bi jo poljubil za slovo na modre, nedolžne oči, prišla ga je Antonija za roko in vprašala ono usodno, veliko vprašanje: »Si li ljubil že kdaj kako žensko?« Ni se obotavljal in ni je izpustil iz objema, pogledal ji je v dušo odločno in niti vprašanje se mu ni zdelo posebno čudno; odgovoril ji je brez trzlajev na ustnicah, da. »Torej ljubil si«, je ponovila za njim Antonija mehanično, ne da bi bila prav čutila, kaj je izrekla. Šele, ko je odšel ter je zrla raz okno za njim tja po sneženi cesti, zamislila se je za trenotek ter se prestrašila. Vstala je od okna in hitela v sosedno sobo in vedno ji je hodil po glavi odgovor ženinov. Bila je zbegana, tekala je po hiši semtertja, hitela na dvorišče, kjer so stali tam zadaj ob hramih vozovi s sodi, klicala je posle ter jim naročevala različne brezpomembne stvari in zopet je prišla nazaj k oknu, od koder se je videlo na pot, po kateri je bil odšel

Pavel, ter strmela v mrzli, zimski dan. In ko je prišel oče zvečer domov, mu ni mogla natančno povedati, česa je šel pravzaprav iskat ženin na deželo.

Zvečer je bdela dolgo v postelji, in ko je slednjič zaspala, se ji je sanjalo, da je ženin nenadoma zbolel na potu, da je odšel v daljne, daljne kraje, od koder se ne more vrniti več nazaj, a ko se je zjutraj prebudila, bila je izmučena, da je komaj vstala.

Bil je pust dan. Zunaj je metlo, kar se je dalo, le včasi se je čul s ceste kak klic, po veži je bilo pa vse mirno. Antonija je zajutrkovala z očetom in bila še silno prepadena. Oče se ni dosti menil ž njo, vprašal pa jo je pač med drugim, kdaj se vrne Pavel, kar jo je čudno vznemirilo. Vstala je po zajutрку in niti tobačne servise mu ni prinesla kakor po navadi ter odšla zopet v spalnico. Postala je žalostna in solze so se ji prikazale v modrih, nedolžnih očeh. Vzela je zlati križec, ki ga ji je poklonil Josip ter ga poljubljala. Bilo ji je, kakor bi izgubila najljubšo dragotino, kakor bi zasanjala v cvetoči pomladi, v lepih gorkih dneh ter se prebudila naenkrat sredi zime; zdelo se ji je, kakor bi iz bajke nastala resnica. In zopet so se ji udrle solze po svežem, belem licu in zakrila si je oči ter jokala in plakala je dolgo. Zdelo se ji je kakor bi jo Pavel odgnal, kakor bi jo zapustil ter ji prelomil zvestobo. Ljubila ga je iskreno. Zrla je v njem najboljšega moža, ki je vreden vsega zaupanja in kojemu se je vdala z vso dušo. Spoštovala ga je in ljubila. Ali on smatra njeno ljubezen za sveto, za popolno, ali ve kako ga ljubi, kako mu je vdana? Ali jo ljubi Pavel sam tako iskreno? Morda smatra Pavel ljubezen za trenutno čuvstvo, za navadno vsakdanjo stvar, ne za večno, najkrasnejšo spojitve dveh src? Kaj je bila vsa ta sreča, ki ji je bila prej nerazumljiva, samo navidezna, samo pomota...? In Antonija se je ustrašila teh misli, kakor če človek sreča tatu v tihi noči v svojem domovanju. Pavel? Ni ji veliko pripovedoval in prisegal o ljubezni, govorila sta običajno vsakdanje stvari in sploh*ji razodel ljubezni ni nikdar, nikdar ji ni izjavil, da jo ljubi, niti tedaj, ko je privolila na očetovo vprašanje v zaroko, samo če jo je poljubil ter se ji ozrl v oči, pogledal ji je s svojimi rjavimi očmi v dno njene notranjosti in pritisnil jo je k sebi na svoje moške prsi — pa če jo je vendarle varal? . . Ljubil je že žensko, da, ali kako je ljubil? Morda pa je Pavel mislil le ljubezen v svojih mladeniških vihravih letih, ko poljubi mož devojko in ji prinaša šopke, da se igra ž njo in v treh tednih pozabi vse skupaj, kar je bilo. In to seveda ni ljubezen . . .

In zopet so jo ves dan vznemirjale malenkosti, ko je urejevala po sobi in ko je gospodinjala po hiši. Dvomiti je začela nad istino, kar ji je povedal ženin; morda je ni razumel — morda je celo izrekel kar tako nekaj nepremišljenih besed, ne da bi sam vedel za to. In vstale so ji slike pred očmi, kako jo je Pavel tolažil, kadar je žalovala po materi, kako jo je včasi, ko sta hodila zvečer ob solnčnem zatonu po gozdiču, tam za travniki, prijel za desnico in ji molče pritisnil poljub na ustnice, pobožno in resnično . . . Pričela je dvomiti nad možnostjo, da bi bil Josip kedaj že kakemu bitju dal vso svojo dušo, in vendar ji je med krasnimi sanjami, v koje se je skušala zazibati, vstajal zopet strah, ni li bilo to, kar ji je ženin povedal nekaj takega, kar je zanjo neizmerne važnosti. Težko ji je postajalo vsled negotovosti in s hrepenenjem je pričakovala, da bi zopet videla ženina. In ko se je nagibal dan, štela je ure in minute, kdaj bo čas iti v gledišče.

Sani so prid르sele kmalu v mesto. Zunaj ni bilo mnogo ljudi, le velika okna po izložbah so bila razsvetljena, kar je dajalo ulicam izraz življenja, sneg pa je pršel nekoliko manj nego po dnevu. Ko je ustavil hlapec pred glediščem, šel je prvi oče, kateremu je pomagal hlapec pod pazduho, s sani, za njim pa Antonija v vestibul.

V gledišču je vladal nemir in samo še nekaj trenutkov je manjkalo do pričetka predstave. Končajeva loža je bila še prazna; Pavel še ni prišel. Antonija in stari Končaj sta hitro odložila obleko ter sedla v ospredje. Le nekaj hipov in veliki lestenec, ki se je spuščal od stropa visoko gori tja doli v parter, je otemnel in tudi kandelabri, ki so bili pritrjeni ob napuščih okoli in okoli, so ugasnili; zagrinjalo se je dvignilo in na odru so nastopili pevci. Antonije pa ni vse to prav nič zanimalo. Zrla je nekaj časa tja doli v temino v orkestre, kjer so švigali loki, in potem na oder, kjer je pel Tannhäuser Veneri ljubezenski spev. Čudno in tesno ji je bilo pri srcu. Veličastni, pompozni glasovi trobil in razburjena pesem pevčeva ji je postajala neznosna in nekaj ji je ležalo na prsih, da ji je dalo komaj dihati. Kar mahoma se ji je zazdelo nenavadno živo, da je njena slutnja upravičena in če bi bil Josip takrat poleg, vrgla bi se na kolena predenj ter ga prosila, naj jo reši teh muk in bolesi.

Ko pa je z alegorijami poslikani zastor zopet padel ter so le še zadnji glasovi plakujočih vijolin trepetali med napušči in stebri in se je razlila močna svetloba po avditoriju, se je preplašila Antonija in hipoma je pozabila vse. Stari Končaj je vstal ter hotel

iti na koridor, baš takrat pa je potrkal nekdo na vrata in stopil je trgovec Repič v ložo ter stisnil Končaju roko.

Antonija pa je vstala ter ga pogledala zmedeno, a v očeh se ji je poznala bojazen. Ko je Končaj odšel ven, je sedel Repič poleg neveste in ji pravil ljubeznivo o svojih uspehih; bil je nenavadno razpoložen. Vprašal jo je tudi, kako se je počutila zadnje dni, in tedaj se je zganila Antonija in že je imela pripravljeno vprašanje, ali v istem hipu ji je upadel naenkrat ves pogum in dejala je, da ji je bilo kakor običajno, češ, da se je le tebi izteklo dobro, in pogledala ga je in bila je srečna, da se je sestala zopet z ženinom; skoro žal ji je bilo prejšnjih misli, čutila je, kakor da mu je delala krivico in da mu je za to dolžna zadoščenja. Ko se je vrnil oče, se je že pričelo prihodnje dejanje in pozavne, ki so zadonele, so pretresle Antonijo in slavospevi zbora so vplivali opojno nanjo; zazibala se je v nekako omotico, zrla je, ne meneč se za dejanje, tja na odprto, s pisanimi kostumi napolnjeno pozorišče.

Po predstavi se je poslovil Repič stoprav spodaj, pred vrati ji je gorko in iskreno podal roko v slovo, predno sta sedla z očetom na sani, ki so ju čakale pred gledališčem. Konjiča sta zdirjala in srebrni žvenket je rezal meglo v temni noči; videlo se ni za ped naokoli; po ulicah je bila grobna tišina, le iz cerkvenega stolpa je brnela ura počasi in leno, Končaj pa se je popravljal in zavijal v težki zimski kožuh prav do doma zunaj mesta.

Zjutraj se je zbudila Antonija zgodaj, ko je bila še tema; bilo ji je slabo. Naslonila se je na zglavje ter premišljala. Nekaj ji ni bilo prav. Bilo ji je kakor človeku, ki se je rešil na samotni otok in ki je pozabil zaklicati čolnarjem, ki so pluli tod mimo v njegov rojstni kraj; bilo ji je, kakor da je zgrešila važni korak, da je zamudila imeniten trenotek v življenju.

In premišljala je zopet do mraka. Gotovo je bilo, da je Pavel ljubil; saj ji je zatrdil tako, ko ga je vprašala. Ljubezen se je zdela Antoniji Končajeve popolno, celotno združenje dveh bitij. Čuvstva in misli se strnejo v harmonično celoto, v krasno, čisto glasbo. Brez zaročenca ne bi mogla Antonija živeti, nobenega koraka ne bi mogla storiti brez njega, nikakega veselja ne bi mogla uživati, ne da bi ga delila z njim. Potrebovala je bitja, ki bi mu darovala svoje življenje in mu odkrila vse najtajnejše strani svoje duše in najbolj skrita čuvstva in želje; po možu je hrepenela, kateremu bi služila vse življenje in mu bila zvesta od početka do konca. In za to je treba, da jo mož ravno tako ljubi, da se združi z njo.

Pavel je ljubil — toda če je ljubil vzvišeno in čisto, ali je mogoče dvakrat tako ljubiti?

In Antoniji so vstajale misli druga za drugo. Spomnila se je rajne matere, ki ji je umrla rano. Dobro se je spominjala dobrodušnega lica, ki se ji je smehljalo na oknu, ko je prihajala iz šole, onega bitja, ki jo je čuvalo nevidno po noči in po dnevi — tedaj ji je nadomestovala ona vzvišeno in sveto ljubezen, katera ji je vzrasla in pognala korenine kot vinska trta na prisojnem bregu na vse strani v njeni duši, sedaj v zreli dobi, ko je zahrepenela po zakonu.

Ljubila je mater, kakor jo ljubi vsak otrok, in zdelo se ji je, ko so nesli črno krsto pogrebci tja za nizko belo cerkvico, da se je končalo tudi njej življenje. Dolgo ni mogla verjeti, da je mati v istini mrtva, in pričakovala je vedno, da se vrne zopet nazaj v mirne, svetle sobice, da jo najde zopet enkrat tam na divanu pri šivanju ali pletenju, kakor da se je vrnila iz tujine. Šele v nekaj mesecih se je privadila misli, da je sirota, in zato je vedno pogrešala nečesa. Ko ji je nekoč pravila hišna, da se misli oče oženiti, je osupnila tako, da ni pokusila ničesar več dni. Vprašati si ga pa ni upala niti prositi, naj ne stori tega, le molila je na skrivnem, da bi se to ne zgodilo. Nikdar ne bi mogla ljubiti druge ženske kot mater, da, čutila je mržnjo in stud nad namišljeno mačeho, in da bi se bil oženil Končaj v resnici, bi šla z doma kamorsibodi.

Toda Antonija je globoko čutila, da je bila ljubezen do matere veliko bolj vsakdanja, mnogo manjša in manj vzvišena — in če bi se niti to čuvstvo, ta ljubezen ne dala nadomestiti! Ali moreš trto v vinogradu oviti okoli druge opore kakor okoli tiste, s katero se je zrasla, ne da bi usahnila? In jasno in veličastno je vstalo pred njenimi očmi prepričanje, da je prava čista ljubezen mogoča le med enim možem in eno ženo.

Stresla se je, in skrivna strast jo je gnala, da izve za gotovo, kako je ž njenim zaročencem.

Kako bi mogel ljubiti v zakonu njo, ako je ljubil drugo. Brez dvoma ni njegova ljubezen prava, nego le strast in ne najpopolnejša sklenitev. Bi li bil zakon srečen in trajen ž njim? Vzbudila bi se mu prvotna ljubezen kedaj s podvojeno močjo in mrziti bi jo pričel ter poiskal ženo, kateri se je vdal v resnici in popolnoma, in če je ne bi našel, sovražil bi njo še bolj; bila bi mu le telesna sužnja!

Je li to mogoče? O tem dvomiti, bi se dejalo slepiti samo sebe; dolžnost njena je, dolžnost, katero ji nalaga vest, da si je v tej stvari na jasnem. Če Pavel ni čist, če se je morda tudi telesno že zvezal

ž njo, katero je ljubil, kaj ni torej že zavezan v zakonu? V čem se torej razlikuje ta zveza od zakona, v katerega naj bi stopila ona? samo v tem, da bi ji obljubil enkrat slovesno in svečano pred oltarjem, da se združi ž njo za večno, ter bi lagal vede ali nevede, dočim je oni istinito, resnično obljubil na tihem in dejansko stoinstokrat. Če bi vstopila v tak zakon, bi grešila sama nad seboj, pogubila bi svoj dušni mir in srečo svojo in bi morda s tem onesrečila tudi pozneje njega.

In tedaj jo je obšla žalost in skoro se je zajokala glasno. V modrih očeh so se ji pokazale solze in kapljale so ji kot kristalni biseri na svetlo, s pestrimi cvetovi posuto krilo. Naslonila se je na mizo in trepetalo ji je vse telo. Potem pa je vstala ter napisala drobno karto — povabila je ženina k večerji; na njej so se poznali sledovi solz, a nato je poklicala hlapca, naj jo nese Repiču v mesto v trgovino ali pa v njegov komptoar.

Iskala si je poguma, da bi ga jasno in odkrito vprašala in mu povedala vse, kako misli in kaj se ji dozdeva.

Prišel je večer. Hišna je pripravila na mizo in prižgala veliko svetiljko pod stropom, iz katere so lili svetlobni prameni po posodah, da so se nekako praznično svetili krožniki in kozarci. Antonija je sedela sama v sobi tik obednice v temi in bilo ji je čisto jasno, kaj naj stori; oči je imela objokane in zato ni hotela k luči in semtertja se ji je utrgal iz prsi vzdih, katerega je udušila siloma. Gledala je skozi okna, na katerih so se redki ledeni cvetovi svetili v mesečini v srebrnkasti belini in v neskončni daljavi so se utrinjale nalik drobnim iskram zvezde na nebu.

Nepričakovano zgodaj je začula po veži Repičeve stopinje; očeta še ni bilo doma. Antonija bi v onem hipu najrajša videla, da bi se danes sploh ne bil odzval. Ko pa je stopil Pavel v obednico, vzdignila se je iz naslanjača ter mu šla nasproti. Pavel je bil iznenaden; ko jo je zagledal tako pobito, jo je začel skrbno izpraševati, kaj se je pripetilo takega. Ona je molčala in storilo se ji je milo; prižgala je v sosednji sobi luč ter vedla ženina vanjo; ovila se mu je okoli vratu, in dasi se je Repiču zdelo vse čudovito in neobičajno, vdal se ji je vendar ter jo poljubil na čelo. Ko pa je začutila poljub na sencih, tedaj je začutila v sebi neki odpor, prijela ga je za desnico ter vprašala napol ihte, kar si je namenila: »Si li resnično ljubil, si li ljubil popolnoma kdaj v življenju?« in prosila ga je, naj ji pove istinito in natančno.

Ženin očitno ni pričakoval tega; zdela se mu je nevestina prošnjaja naivna, skoro otročja, toda pomišljal ni, sedel je na naslanjač ter ji razlagal, kako je živel v Trstu, kamor ga je poslal njegov pokojni oče, da se izvežba tudi praktično po dovršenih trgovskih šolah, da bi mogel voditi obširno podjetje po njegovi smrti.

»Da, imel sem neko razmerje,« ji je pravil Pavel povsem mirno in si prižgal smodko. »Bila je krasna devojka in ljubil sem jo z resnim namenom; mislil sem na zakon. Bilo je to, kakor pravim, v Trstu. Njeni starši so imeli tudi trgovino in seznanil sem se ž njo na nekem korzu, na eni tistih južnih zabav, kjer ti polje življenje in se ti raduje gorka kri. Pohajal sem pozneje tudi v hišo in mnogokrat sem se spominjal potem doma onega velikega poslopja, ki je imelo razgled na morje ob molu. Večkrat sem ji pisal, tudi to ti moram povedati, in nekoč je že bilo vse pripravljeno, morda bi se tega spominjal tudi tvoj oče, da bi se peljal v Trst ter zasnubil Lucijo, a takrat mi pride neki naš potovalec z novico, da se je zaročila ona pred kratkim z Benečanom, katerega sem poznal osebno in ki je tudi praktikiral pri njenih starših. Bilo mi je hudo, povem ti odkrito in ne vem, zakaj bi tebi tajil, in mislil sem, ko sem hodil v senci bukev in hrastov po onih gozdih nad mestom melanholičen in potrtn, da bi poiskal smrti, imel sem tedaj dobrih petindvajset, zlasti pa, ko mi je pisal Lucijin oče nekako odslovilno pismo. Ako hočeš, ti pokažem vse te stvavi — a potem, kmalu potem umrl mi je oče. —«

Ni se ganila, dokler ji je pripovedoval, in zapomnila si je vsako besedo, odgovorila ni ničesar, zdelo se ji je pa, ko je zatrjeval, da je resnično in pošteno ljubil, kakor bi se ji izpodmikala tla ter bi se pogrezala doli nekam globoko v zemljo. Zrla je na mizni prt, ki je bil potkan z motnimi baročnimi figurami, ki se poljubljajo v parku, in vse te figure in amorji, ki so stresali cvetje iz zakrivljenih rogov nanje, so zbežali ter se ji mešali pred očmi, a ziniti ni mogla ničesar.

Pavel pa se je začudil, da je napravil tak vtisk nanjo, vendar pa jo je prijel na lahno za roko, kakor bi jo izkušal predramiti. »Ravno prav,« ji je dejal, »da si me vprašala o tem, ker sem sam iskal že dolgo prilike, da bi ti povedal, kajti čutim, da je to moja dolžnost in da ne bi imel miru, če bi ti zakrival take stvari. Treba je, da si razjasniva vse življenje pred zakonom in da si vse odpustiva, Antonija! Vidiš, to je moja izpoved«.

In pogledal jo je Repič z gorkimi, toplimi očmi in pričakoval je, kaj mu odgovori. Ali Antonija je vstala molče, bilo ji je, kakor bi se prebudila iz omedlevice. Borila se je sama s seboj in skoro bi mu padla okoli vratu, vendar jo je nekaj v najglobji notranjosti sililo proč od ženina ter ji govorilo neprestano, da je vse izgubljeno, vse prešlo. Odšla sta v obednico in ponudila mu je stol.

Pavel je poskušal nevesto razvedriti, dasi je bil sam dosti malo razpoložen, ter jo izpraševal, kako naj bi uredil še podrobnosti v sobah, v katerih bosta stanovala. Ko je prišel Končaj domov, prinesla je hišna večerjo na mizo in s podolgovatih krožnikov se je razširjal vonj pečenega mesa po sobi in oče je nalil lesketajočega se vina v kozarce ter pravil, kako težko je prišel tja gori v gozd po zamrzlem snegu, da je pregledal, kako sekajo delavci les, in kmalu se je zapletel z bodočim zetom v živahen pogovor. Antonija je govorila prav malo; bila je raztresena, vznemirjal jo je žvenket krožnikov pri jedi in odgovarjala je nekako prisiljeno. V duši pa jo je grizlo in siloma se je hotela pomiriti na videz. Repiču je bilo skrajno nadležno in rad bi bil zopet sam ž njo skupaj; oče pa je skoro opazil ni ter veselo pripovedoval različne gospodarske načrte za prihodnjo spomlad.

Po večerji sta prižgala oba smodke ter pričela tarokirati, Antonija pa je čitala časnike pri mizi. Precej pozno se je poslovil Pavel in nevesta je čutila, kako se mu je tresel glas, ko ji je voščil lahko noč, in desnice ji kar ni mogel izpustiti iz svoje, potem pa je naglo odšel po stopnicah.

Oče je sam ugasnil luč v obednici ter odšel spat. Kmalu je zavladal grobni mir po celem, obširnem poslopju. Na prostranem zasneženem dvorišču je včasi zategnjeno zalajal čuvaj v mrzlo, zimsko noč, kakor bi čakal, kdaj se prikaže kakšna razkuštrana glava izza zidu, ki je mejil na ledine in travnike.

Antonija Končajeve je spala trdno in se ni prebudila do jutra.

Prihodnji dan je bil tretji pred poroko.

Ko se je opravila, šumelo ji je nekaj po možganih in zeblo jo je po vsem telesu; bila pa si je na jasnem. Pavel je istinito ljubil. Kaj ni Pavel že zavezan z drugo, kaj se ni sklenil z ono Lucijo v najsvetejšo združitev? In če ni stopil tudi na zunaj ž njo v zakon — to nima s tem ničesar opraviti. Po mislih Antonije Končajeve bi bila zakonska zveza ž njim docela nemogoča, in najsi misli on, da je vse minulo, da je vse pozabil in da stopi s čisto, svobodno dušo ž njo v zakon — tem slabše, ker se slepi in moti sam sebe in tem

manj je mogoče ž njim sklenitev, kajti toliko večja in silnejša bode moč, s katero se mu pojavi prva popolna in edino resnična ljubezen — o tem je bila prepričana tako trdno kakor o svoji ljubezni do njega.

Pavel! Kako ga ljubi, kako ga je spoštovala! Kako dolgočasno in pusto ji je bilo življenje po materini smrti, kako grozno počasi so tekli dnevi in nič je ni moglo vzradostiti; ves dan je čakala večera, in ko se je storil tihi mrak, si je želela zopet jutra, samo da bi minul zopet prihodnji dan, kajti vse je bilo zanjo brez pomena in brez čuvstev in veselja. Ali prišel je Pavel. Moj Bog, od tedaj so ji govorile slike po stenah, od tedaj so se ji smehljale cvetlice po logu in livadi in solnce se ji je dobrikalo z vedrega svoda in ponizni vetrc jo je božal dobrotljivo in prijazno po licih. Kako je ljubila, da, ljubila sveto, kakor je mogoče ljubiti le enkrat in česar ni okusila do tedaj. Kadar jo jo poljubil Pavel na usta ali oči, ko sta sedela drug ob drugem, zdelo se ji je, kot bi bilo nebo odprto ter bi gledala vanj, kar je, kot je čula v detinskih letih od svoje matere, usojeno le najsrečnejšemu zemljanu pod solncem, da, ljubila je, samo ljubila.

In kako je želela zakona ž njim, onega pravega zakona, katerega tvori visoka ljubezen dveh bitij, da postane ena duša v dveh telesih. Sanjala je o tem z odprtimi očmi stoinstokrat in čakala je nestrpno svoje največje sreče.

Sedaj je proč — vse je uničeno!

Antonija je zablodila v zadnjo sobo na oglu poslopja. Skozi okno so bleščali premrli zimski žarki ter se lomili na ogledalu in padali raztreseni po preprogah. Na dolgi starinski zofi je bila razgrnjena poročna toaleta. Antonija se je prestrašila nevestinega oblačila, toda vzela ga je v roke ter je ogledovala. Neizrečeno bol ji je vlilo v srce in v duši se je borila gorka, globoka ljubezen čiste ženske z vestjo, ki se je oglašala z jekleno neizprosnostjo. Izpustila je iz rok belo svilo in pokleknila je na tla na kolena.

Na steni je visela velika podoba Matere božje in pred njo je gorela motna vijoličasta lučka ter osvetljevala prav neznatno blede, otožni obraz na sliki, ki je bila istotako vijoličastega tona.

In tedaj je obsenčila tudi Antonijo globoka žalost in nemo je zrla s široko odprtimi očmi v podobo. Bojeval se je velik boj v notranjosti, čigar izid naj bi odločil celo njeno življenje. Lica ji je zalila kri in senci so se ji potili, prsi pa so ji drhtele od neznosne

teže, ki je ležala na njih in jo tlačila nalik silnemu kamenu. Skoro je hotela slušati vest, ki jo je opominjevala, naj opusti zakon, naj izjavi očetu, da ne more vzeti Pavla. Jasno ji je bilo, da bi si s tem umorila dušo, da bi onesrečila tudi njega. Iskala je moči, ljubezen zatreti, in hotela si je ohraniti vest čisto in brezmadežno. Toda v obupu ji je vstajala ljubezen v srcu zopet z novo močjo, kakor vstaja opojna, ognjena zarja za gorami po viharju, ter jo oklepala z magično silo, vmes pa ji je priplavala Pavlova podoba, njegov odkriti, dobrodušni pogled in čula je njegove iskrene besede. Bila je vsa zmedena in čutila je bolesti v glavi, in takrat se ji je zazdelo, da je žalostni Majki božji na sliki pritekla solza iz otožnih oči ter se otrnila po platnu navzdol.

Zunaj na hodniku pa se je oglasil hipoma oče, ki jo je klical k sebi. Zbežala je, kakor bi jo kdo pregnal, ter hitela vsa osupla ven. Oče ji je hotel naročiti nekaj stvari in še je govorila ž njim, ko ji je prinesel po stopnicah neki Repičev uslužbenec majhen zavojček od ženina. Vzela ga je bolj iz radovednosti ter hitela vsa zmočena v sobo. Bila je krasna zapestnica in pismo, v katerem jo je prosil, naj sprejme njegovo darilo; ko jo je ogledovala pri luči, se je lesketalo kamenje v svetlo-modrih barvah kakor spominčice ob potoku, a na sredi je žarel znaten diamant, da jo je kar slepilo. Poskusila jo je zapeti za pestjo na roki, a zazdela se ji je grozno težka in zapone ni mogla zlepa najti; bilo ji je, kakor bi storila veliko zlo, neodpusten greh, in to greh, kateremu se ne bi mogla izogniti. Spustila se je v fotelj brez moči, silno izmučena; najrajša bi zaspala, pa če se je deloma pomirila, začelo jo je zopet gristi v srcu kakor poprej.

Po kosilu se je navlekla zunaj megla in pričelo je polagoma snežiti. Antonija je bila zopet sama doma in po sobah je nastalo nekako mračno, kajti metlo je čimdalje bolj, dasi je bilo do večera vsaj še nekaj dobrih ur. Pohištvo se je videlo nekako pravljično, le v peči je prasketal ogenj, da so se v kotu po tleh delale sence. Vladal je čudovit mir. Antonijo je vse to vznemirjalo, zlasti ta turbozna tišina ji je legala na dušo in tembolj je občutila vest, ki jo je opominjevala, dasi prepozno in brez uspeha.

Naenkrat pa je zapazila Antonija zapestnico na roki, katero je pozabila v raztresenosti spraviti, spomnila se je Pavlovega pisma in neka neizrekljivo tožna sentimentalnost ji je vstajala v srcu ter jo obvladala popolnoma. —

Hitela je h klavirju ter udarila na tipke, da so zavreli glasovi prav pod strop, in razlila se je priprosta narodna melodija po sobi, ki toži o izgubljeni sreči, o umrli ljubici . . .

Tedaj pa je premagala ljubezen v Antonijini duši in vest in uverjenost sta bili pokopani pod razvalinami, tedaj je bil ideal porušen in namesto vesti in namesto duševnega miru je sedla na prestol v njenem srcu ljubezen do Pavla. —

Antonija je sklenila žrtvovati se, žrtvovati svoje življenje in dušo ter stopiti proti prepričanju v zakon. Nastalo ji je otročje pri srcu in najrajša bi zaplakala, in hotela je vso svojo boleost in vso svojo bodočo nesrečo izliti v tožeče akorde, ki jih je ubirala na klavirju. Zunaj je snežilo in mrak se je delal, Antoniji pa se je zdelo, kakor bi svojo ljubezen poplačala s smrtjo.

V prihodnjih dneh je bil Repič večkrat pri Končaju, da so pripravili vse za poroko, in predvečer onega slovesnega dne je ostal pozno v noč na nevestinem domu. Zopet so sedeli v obednici kakor toli in tolikrat. Stari Končaj je bil dobre volje in smejal se mu je ves obraz, smejala se mu je tudi pleša, ki se mu je svetila vrhu stare, nekoliko upognjene glave. Razgovarjal se je z Repičem in Antonijo ter pil jako mnogo cekinastorumenega vina. A Repič je bil vedno v nekaki zadregi in čutil je, kakor da Antoniji ni vse prav in da bi si morala še nekaj razjasniti; bil je izredno pošten in odkrit človek in hotel je, da si je pred zakonom na čistem, ker je dobro čutil njegovo veliko važnost. Zdelo semu je potrebno, da se potopi vse prejšnje življenje v morje pozabljenja, da oba zakonca v trenutku, ko se zvežeta, odpustita drug drugemu vse, kar je bilo in naj je bilo še toliko zmot in greha, kajti vse to izbriše vesoljno oproščenje, in iz tega oproščenja naj vzklije popolnoma novo, čisto življenje v zakonu, katero nima s prejšnjim nikake zveze. Hotel je svoj zdravi in pravični nazor tudi izpolniti in zato je vprašal nevesto, ko se je stari Končaj že nekoliko vinjen nekam odstranil, s tresočim glasom tako, da se mu je videlo, da je imel vprašanje že pripravljeno, ali mu odpušča vse, kar ji je pravil in kar je storil. Antonija Končajeva pa je preslišala njegove besede in hotela je vstati ter iti pogledat za očetom, in ko ji je Repič ponovil vprašanje, pogledala ga je začudena, z boleznim izrazom ter se ga oklenila okoli vratu — bilo pa ji je, kakor bi jo bil pahnili v brezno.

In vstalo je sledeče jutro solnce v vsem svojem zimskem čaru. Prikazalo se je v megli za nizkimi, zategnjenimi smrekovimi gozdovi

kakor ognjena rdeča krogla in zaigralo s prezeblimi žarki po pobeljeni poljani na drobnih milijonih ledenih kristalov.

Antonija Končajeva se je napravljala k poroki. Oblekla se je v belosvileno preprosto oblačilo, ki je bilo po rokavih in po robih pošito s finimi, ozkimi čipkami, in v lasih ji je cvetela sveža duhteča teja. Obdajale so jo frizerke in šivilje ter begale po sobah, išoč različnih malenkosti.

Nevesta pa je bila čudovito mirna. Sploh ni zadnji dan pokazala sledu kakšne razburjenosti; strmela je predse ter hodila počasi po hiši semtertja, ne da bi kakor običajno govorila s kom, in celo očetu je odgovarjala na kratko; na srcu ji je ležala teža, katera jo je tlačila in morila, kajti oglušiti si je hotela svet, ker ni slušala njenega glasu.

Proti enajstim se je ustavila pred veliko, starinsko Končajevo hišo vrsta elegantnih kočij; pripeljal se je ženin, drug in več njunih znancev po nevesto. Šli so v prvo nadstropje, kjer jih je sprejel Končaj ter jih vedel v salon.

Antonija je prebledela in vsa se je stresla, ko je zaslišala govorjenje pred vrati, ali v istem hipu je že stopil Pavel z očetom in gladkoobritim uradnikom Strelom, ki jo je pozdravil z globokim poklonom. Repiču je žarel obraz in govoril je hitro ter prosil druga, naj spremi nevesto, pa ji hitel popravljati beli šal, ki ga ji je ogrnila hišna; v zadnjem trenutku bi ji bil rad izkazal še kakšno uslugo, in ko se je nalahno in skoro nevede dotaknil njenega labodnega vratu, prešinilo ga je nekaj kakor električni tok. Potem pa je poljubil stari Končaj hčer na čelo in milo se mu je storilo. Nevesto je odpeljal Strel v kočijo, a Repič se je razgovarjal z ostalimi, da so se razvrstili.

Vozovi so oddrčali po gladki, zamrzli cesti in kmalu se je videla le še velika streha Končajevega domovanja. Krvava solnčna obla se je pomaknila na obzorje ter obsevala z neko žalostno svetlobo črne, gladkolakirane kočije, in ob cesti je telegrafska žica, ki je bila na debelo obdana s srežem, brnela, ker je lahen piš vlekel iz gozdov ter stresal srež na zemljo, vrabci pa so preplašeni frfetali preko kočij tja na polje.

Antonija je sedela v prvem vozu z drugom; ničesar ni zinila in niti ni slišala uradnika Strela, ko ji je začel nekaj pripovedovati. Zrla je strmeč predse, poteze v obrazu so ji okamenele, še enkrat pa se ji je pojavila zavest, ki ji je pretresla mozeg, da je storila zlo

katero se ne bo dalo popraviti nikdar več. Ozrla se je skozi šipo in šinila ji je čudna misel v glavo. Nekaj jo je privzdignilo, da je napol vstala, in v istem trenutku je hotela odpreti vratca ter se vreči v največjem diru iz kočije — in vsega bi bilo morda konec.

Strel jo je začuden pogledal ter se začel nekaj opravičevati, a tedaj se je zavedela nevesta ter sedla mirno nazaj in zatrdila je drugu, da se ji ni pripetilo popolnoma nič, da je čisto mirna. V duši pa je čutila smrt in kri se ji je vdrla v glavo in vstale so ji slike vse njene preteklosti pred oči v strahotnih oblikah in za kočijo je menila slišati zvonjenje iz cerkvice tam na pokopališču, kjer ji počiva mati, in zdelo se ji je, da čuje vmes njene proseče vzdih. Ustni je imela stisnjeni, sentimentalna teja v bujnih laseh pa se je pobesila, kakor bi bila zvenila. Ali bi ne bilo boljše, da bi bila mrtva? Smrt! smrt!

V mestu so izstopili pred župno cerkvijo. Pavel je je čakal med vrati ter jo vedel na roki notri. Videla ni nič in čula ni ničesar.

Orgle so zabučale veličastno s kora, kakor bi naznanjale prihod zmagovalca. Vsa cerkev je bila razsvetljena, pred glavnim oltarjem pa je že stal mašnik.

Pavel Repič jo je vedel tjakaj gori po težki, pregrnjeni preprogi, in ko jo je osiveli župnik vprašal sonorno in krepko, je li hoče Pavla Repiča za spremljevalca skozi življenje, je rekla: »Da!«

Visoko gori nad njo pa se je vrtel lesteneč in v njem so gorele sveče z visokimi plameni in kadilo se je od njih pod cerkveni obok in stekleni naveski na lestencu so bingljali ter se blesketali v zimskem solncu v mavričnih barvah. Po končanem obredu je zaprl mašnik knjigo, ki jo je držal v roki, in orgle so zapele v visokih oktavah.

